

Kuulemistilaisuus: henkilöiden tuloverotusta koskevat selvitykset

- omaishoito
- iäkkään vanhemman seurapalvelu

Sanna Ahonen & Kaarina Tuokko
16.11.2023

Omaishoidon tuki

- Laki omaishoidon tuesta: lain tarkoituksena on edistää hoidettavan edun mukaisen omaishoidon toteuttamista turvaamalla riittävät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sekä hoidon jatkuvuus ja omaishoitajan työn tukeminen.
- Omaishoitaja on henkilö, joka pitää huolta sairaasta, vammaisesta tai ikääntyvästä läheisestään. Omaishoitajan on oltava hoidettavan omainen tai muu hoidettavalle läheinen henkilö. Omaishoidon tuessa ei ole ikärajoja, vaan laki koskee niin vammaisen lapsen vanhempia kuin iäkäästä vanhempaansakin hoitavaa.
- Omaishoidon tuki tarkoittaa kokonaisuutta, joka muodostuu hoidettavalle annettavista tarvittavista palveluista sekä omaishoitajalle annettavasta hoitopalkkiosta, vapaasta ja omaishoitoa tukevista palveluista.
 - Palkkion taso määräytyy hoidon sitovuuden ja vaativuuden mukaan. Laki määrittelee hoitopalkkion vähimmäismäärän.
 - Omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kaksi vuorokautta kalenterikuukautta kohti.
- Omaishoidon tuki on harkinnanvarainen sosiaalipalvelu.
- Sen myöntäminen tapahtuu hyvinvointialueen tekemän palvelutarpeen arvioinnin perusteella.
- [Laki omaishoidon tuesta 2.12.2005/937](#)

Omaishoitajien määrä ja muutokset

- Omaishoidettavista noin puolet on 75 vuotta täyttäneitä. Omaishoitajia on noin 50 000.
- Muistisairaudet ovat omaishoidon yleisin syy. 57 prosenttia omaishoidettavista olisi intensiivisen kotihoidon tai ympärivuorokautinen palveluasumisen asiakkaita, jos heillä ei olisi omaishoitajaa. Moni omaisen huolehtii läheisestään ilman toimeksiantosopimusta.
- Omaishoitajien määrä on kasvanut maltillisesti vuodesta 2000 saakka vähitellen noin 20 000:sta 50 000:een. Sopimusomaishoidon maltillinen kasvu on korvannut osaa kotihoidon käynneistä, tukenut siten hyvin palvelujärjestelmää ja vähentänyt osaltaan esimerkiksi kotihoidon henkilöstön ja palvelun tarpeen kasvua.
- Omaishoitajien määrästä ikäryhmittäistä tietoa Sotkanetissä
 - Hyvinvointialueiden aloituksesta johtuvista tietojärjestelmä- ja henkilöstömuutoksista johtuen vuoden 2022 toimintatietojen antaminen oli paikoin vaikeaa. Omaishoidon tiedot puuttuivat viime vuonna vain muutamasta kunnasta, joiden yhteenlaskettu väestöosuus oli vain 0,3%. Tänä vuonna tiedot jäivät puuttumaan kunnista, joiden yhteenlaskettu osuus väestöstä oli 3 prosenttia.

Käytännön esimerkkejä omaishoitajista ja omaishoitotilanteista

- Omaishoidon kokonaisuutta tarkasteltaessa palveluntarpeet ovat hyvin erilaisia riippuen yksilön tarpeesta. (Lähde: Keväjarvi ym. Että joku näkee mut – omaishoitajan hyvinvointi ja tarpeet. Kunnallisalan kehittämissäätö 2020)
 - Yleisesti ottaen iäkkäiden omaishoidettavien ja omaishoitajien tarvitsemat palvelut eroavat esimerkiksi omaishoitoa vaativien lasten ja heidän omaishoitajiensa palveluista.
 - Esimerkiksi vammaisten lasten omaishoitajat ovat usein ansiotyössä ja pitävät yhteyttä lapsen laajaan tukiverkoston, johon kuuluvat muun muassa varhaiskasvatus, koulu, neuvola, kuntoutus, lääkärit sekä erilaiset tutkimus-, seuranta- ja arviointikäynnit.
- Omaishoito on usein varsin sitovaa. Yhä useampi omaishoitaja on itsekin iäkäs ja hoitaa puolisoaan.
- Iäkkäällä puoliso-omaishoitajalla tai iäkkäällä aikuista vammaista lastaan hoitavilla on erityisen suuri riski uupua. Tarpeiden mukainen ja hyvin koordinoitu tuki ehkäisee omaishoitajan uupumusta.

Palkkioiden maksamisen nykytilaa ja palkkion maksamisen perusteita

- Omaishoidon tuen myöntämisperusteet vaihtelevat hyvinvointialueittain.
- Hoitopalkkioon on säädetty laissa minimimäärä, joka on tällä hetkellä 439,70 e/kk, ja hoidollisesti raskaissa siirtymävaiheissa 879,40 e/kk.
- Hoitopalkkion määrä tarkistetaan kalenterivuositain työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitetulla palkkakertoimella.
- Hyvinvointialueet myöntävät myös minimimäärää suurempia hoitopalkkioita. Palkkioluokkien määrä vaihtelee hyvinvointialueittain, samoin palkkioiden taso. Palkkioluokkien perusteena on hoidon sitovuus ja vaativuus.
- Hyvinvointialueet ovat yhtenäistäneet alueen sisäisesti omaishoidon tuen myöntämisperusteita
 - Sote-uudistuksen myötä omaishoidon tuen järjestäminen on siirtynyt kunnilta hyvinvointialueille
 - THL:n mukaan omaishoidon myöntämisperusteiden yhtenäistäminen hyvinvointialueiden sisällä vaikuttaa edelleen jatkuneen.
- Jos omaishoitajien taloudellista asemaa haluttaisiin parantaa, omaishoidon palkkion korotus veronalaisuuden poistosta syntyvän verotuen hintaa vastaavalla määrällä olisi keino, joka kohdistuisi oikeudenmukaisemmin omaishoitajille ja josta myös pienituloiset omaishoitajat hyötyisivät. (VM:n vastaus STM:lle 10.5.2023)

Muita omaishoidon palkkiota vastaavia työkorvauksia Suomessa

- Perhehoito
 - Perhehoidolla tarkoitetaan henkilön ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä hänen oman kotinsa ulkopuolella yksityiskodissa. Tavallisimmin perhehoitoa käytetään lastensuojelun sijaishuoltopaikkana.
 - Perhehoito voi olla tulevaisuudessa yhä useammalle henkilölle soveltuva huolenpidon järjestämisen muoto. Erityisesti ikäihmisten perhehoitoa kehitetään ja pyritään lisäämään hallitusohjelman mukaisesti. Myös esimerkiksi kehitysvammaisille ja mielenterveyskuntoutujille perhehoito voi olla hyvä palvelumuoto sekä tilapäisesti että pidempiaikaisesti.
 - Hoitopalkkion vähimmäismäärä on v. 2023 879,44 €/kk.

Omaishoito hallitusohjelmassa

- Omaishoidon kehittämisestä on useita kirjauksia hallitusohjelmassa
- Parasta aikaa valmistellaan omaishoitoa koskevien hallitusohjelmatavoitteiden toimeenpanoa
- Omaishoitajien tukeminen Terveyden edistämisen määrärahalla
 - THL koordinoi TE-määrärahaa, joka on tarkoitettu terveyden edistämiseen
 - Ikäihmisten toimintakyvyn, kotona pärjäämisen ja omaishoitajien tukemiseen on varattu yhteensä 27 M€ vuosille 2024-2027
 - Määrärahasta myönnetään valtionavustuksia 1–3 vuotta kestäviin terveyden edistämisen kokeilu- ja kehittämishankkeisiin sekä terveyden edistämistä tukeviin tutkimushankkeisiin ja ohjelmiin.
 - Avustuksia voidaan myöntää: järjestöille, säätiöille, kunnille, hyvinvointialueille, muille toimijoille (esimerkiksi yliopistot, ammattikorkeakoulut ym. oppilaitokset).

Iäkkään vanhemman seurapalvelun lisääminen verotueksi

- Hallitusohjelmakirjauksessa rinnastus sairaan lapsen verottomaan hoitoetuu:
 - *Työnantajan järjestämänä sairaan lapsen hoito on työntekijöille maksuton verovapaa työsuhde-etu, yhtä monen päivän osalta, kuin hänellä olisi alan työehtosopimuksen mukaan oikeus itse hoitaa sairasta, alle 10-vuotiasta lastaan kotona (4 päivää).*
- STM:n käsityksen mukaan kyse ei ole täysin samasta tilanteesta, jos tarkoitus mahdollistaa työntekijälle tämän iäkkään vanhemman seurapalvelun käyttö
- Seurapalvelu ei ole sosiaalipalvelu eikä rinnastu iäkkäälle sellaisena palvelutarpeen arvioinnin perusteella järjestettäviin palveluihin (tukipalvelut, kotihoito jne)
- Seurapalveluun ei voi kuulua tehtäviä, joissa edellytetään sosiaali- ja terveydenhuollon ammatillista osaamista, jos työntekijällä ei ole niiden edellyttämää koulutusta ja osaamista

Pyydetyt tiedot ns. seurapalveluista

- STM:llä ei ole tarkempia tietoja VM:n kysymistä asioista eikä ministeriö erityisesti seuraa tai saa mistään kysytyjä tietoja.
- Jotkut ko. palveluja tarjoavat yksityiset yritykset ovat lähestyneet virkamiehiä tai ministeriä ko. toiminnan ja palvelujen tarjoamisen osalta mutta kyse ei ole STM:n tehtäväalaa kuuluvista sosiaalipalveluista ja kyseisestä toiminnasta on tietoa yleisesti julkisuudessa sekä eri medioissa
- Edellä mainitun perusteella on pääteltävissä, että tämän tyyppisiä ns. seurapalveluja tarjoavia yrityksiä markkinoilla on. Niiden palvelut voivat olla erilaista sosiaalista kanssakäymistä iäkkäiden kanssa, ulkoilua, asiointiavun tarjoamista tai kulttuuritapahtumiin osallistumista

Iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvelut

- Iäkkäiden henkilöiden sosiaali- ja terveydenpalveluista ja niiden järjestämisestä säädetään sosiaalihuoltolaissa ja terveydenhuoltolaissa sekä eräissä erityislaeissa, kuten vanhustalvelulaissa.
- Keskeisiä iäkkään henkilön kotona asumista tukevia sosiaalipalveluja ovat tukipalvelut, kotihoito ml. lukien tarpeen mukainen kotisairaanhoido, liikkumista tukevat palvelut, päivätoiminta sekä muut mahdolliset sosiaalihuoltolain nojalla järjestettävät palvelut, kuten turvapalvelut.
- Hyvinvointialue voi lisäksi järjestää muita kuin 1 momentissa tarkoitettuja 11 §:n mukaisiin tarpeisiin vastaavia sosiaalipalveluja.
- Kotona asumista ja iäkkään henkilön toimintakykyä voidaan tukea myös oikea-aikaisella ja tarpeen mukaisella kuntoutuksella sekä asianmukaisilla apuvälineillä sekä asunnon muutostöillä.

Kotiin annettavat palvelut

➤ Tukipalvelut 19 §

- Tukipalvelujen tarve yleensä ensimmäisenä (ateria-, vaatehuolto-, siivous-, asiointipalvelu, osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävä ja tukeva palvelu) Voi myöhentää kotihoidon ja muiden raskaampien palvelujen tarvetta
- Korostaa hyvinvointialueen järjestämisvastuuta; arviointi, suunnitelma, päätöksenteko
- Huomiona, että mahdollisesti ko. seurapalvelu voisi olla tukipalveluna annettava osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävä ja tukeva palvelu

➤ Kotihoito 19 a §

Kotihoitoon kuuluu asiakkaan yksilöllisen tarpeen mukainen:

- 1) hoito ja huolenpito;
- 2) toimintakykyä ja vuorovaikutusta edistävä ja ylläpitävä toiminta;
- 3) muu kuin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettu henkilön suoriutumista tukeva toiminta;
- 4) terveydenhuoltolain 25 §:ssä tarkoitettu kotisairaanhoido.

Kiitos!

Sosiaali- ja
terveysministeriö